

В.В.Іваненко, Є.І.Бородін

УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО І ВЛАДА В СУЧАСНИХ УМОВАХ (на прикладі Дніпропетровської області)

Розглянуто розвиток, особливості й перспективи сучасного українсько-німецького зовнішньоекономічного співробітництва та роль державної влади в цьому процесі на Дніпропетровщині.

Пріоритети української зовнішньоекономічної політики, зокрема, інтеграція у європейські і світові економічні та фінансові структури скеровують Україну на встановлення й розвиток взаємовигідних зв'язків з різними країнами світу. При цьому економічні відносини України з іноземними партнерами є невід'ємним елементом розбудови власного народного господарства, що, в свою чергу, сприяє науково-технічному прогресу, зростанню темпів економічного розвитку і фінансової потужності країни. Серед розмаїття форм зовнішньоекономічного партнерства нашої держави найпоширенішими вважаються: зовнішня торгівля, створення спільних підприємств, залучення іноземних інвестицій і робочої сили, науково-технічне співробітництво, лізинг і т. ін.

Звичайно, успішна реалізація проектів економічної співпраці багато в чому забезпечується максимальним сприянням з боку властей різного рівня. Адже саме від дій законодавчої та виконавчої гілок влади напряму залежить інтенсифікація економічних стосунків з іншими державами, вдосконалення власного законодавства, стандартизація вітчизняних виробів відповідно до європейських зразків, покращення інвестиційного клімату тощо. Тому навряд чи варто взагалі всерйоз говорити про ефективність подібної співпраці поза владним контекстом. Це – аксіома.

Водночас позитивне вирішення окреслених та інших стратегічних завдань можливе лише за умов наявності чітких орієнтирів, а звідси й пріоритетних напрямів економічної активності України на світовому ринку. І одним з таких пріоритетів є, безперечно, співробітництво з економічним лідером Європи і своєрідним локомотивом європейської інтеграції – Федеративною Республікою Німеччини (ФРН).

Посідаючи важливе геополітичне місце на нашому континенті, ця країна вже сьогодні є одним з найбільших зовнішньоекономічних партнерів України, традиційним експортером продукції машинобудування, механічних приладів, електротехнічних виробів, пластмаси, фармацевтичних товарів та ін.

Ця стаття ставить на меті дослідити розвиток українсько-німецького економічного партнерства, зокрема, його основні форми, здобутки та перспективи. Розгляд проблеми локалізований Дніпропетровським промисловим регіоном, що обумовлено широким представництвом підприємств області в структурі зовнішньоекономічного партнерства з Німеччиною, значними обсягами торговельного обороту, тісними зв'язками з різними регіонами Німеччини тощо. Важливим видається визначення місця та ролі різних гілок і рівнів державної влади у розвитку подальшої співпраці між двома країнами.

Переконані: означені завдання є нині вельми актуальними, оскільки так чи інакше сприяють оптимізації шляхів посилення українсько-німецького партнерства, акумулюють нагромаджений вітчизняними бізнесменами практичний досвід співробітництва, допомагають визначити його слабкі чи «вузькі» ланки, перспективи виходу на нові рубежі поступу. Основою статті є статистичні дані Держкомстату України і матеріали, надані Дніпропетровською обласною державною адміністрацією.

Нагадаємо, що новітня історія українсько-німецьких відносин бере свій початок з грудня 1991 р., коли ФРН однією з перших визнала незалежність України. Втім, реальне економічне співробітництво стало можливим дещо пізніше, після першого візиту до нашої держави у 1993 р. федерального канцлера ФРН Г.Коля і підписаних ним угод з новим українським керівництвом про основи взаємовідносин та економічну співпрацю. Відтоді між двома країнами поступово налагоджувалися дружні, партнерські стосунки, тривав конструктивний діалог економічного характеру. Так, у січні 2001 р. під час візиту до ФРН українського президента було підписано міжурядову Угоду про реструктуризацію частини зовнішнього боргу України на загальну суму 245 млн. доларів США. Торговельно-економічне співробітництво з Німеччиною регулює відповідна договірно-правова база, яка на сьогодні налічує близько 50 документів. Вони передбачають надання Україні технічної допомоги, створення ринкової інфраструктури, розвиток регіональної співпраці, в тому числі залучення німецьких інвестицій. За даними Держкомстату України, у 2006 р. Німеччина стала лідером інвестування в українську економіку – 5,62 млрд. дол. Для

порівняння: австрійські інвестиції становили 1,6 млрд. дол., доля експортованого капіталу з Великобританії – 1,56 млрд. дол., Нідерландів – 1,49 млрд. дол., США – 1,42 млрд. дол., Росії – 0,98 млрд. дол.

Про динаміку розвитку наших партнерських стосунків свідчить неухильне збільшення кількості підприємств в Україні з різним ступенем участі німецького капіталу. Якщо у 2005 р. таких суб'єктів господарської діяльності налічувалося 1116, то у 2006 р. їх число зросло до 1200. Деякі з них уже тепер є лідерами у своїх галузях виробництва: автомобільній, машинобудівній, енергетичній та хімічній. Значною мірою цьому сприяє економічна орієнтація взаємовідносин, тоді, як просування, скажімо, американських чи російських компаній на український ринок інколи гальмується суто політичними чинниками.

Тож і не дивно, що саме Німеччина традиційно виступає одним із основних торговельних та інвестиційних партнерів Дніпропетровської області. За даними поточного 2007 р., на наш регіон припадає 10% торгового обороту між Україною та Федеративною Республікою Німеччини, в тому числі 16,5% експорту товарів з України до Німеччини та 7,9% імпорту німецьких товарів в Україну. Причому спостерігається стійка тенденція до нарощування обсягів торгівлі і в абсолютних величинах. Так, якщо в 1999 р. вони становили 92,5 млн. дол., то у 2006 р. – 269,3 млн. дол., а лише за перше півріччя нинішнього року у порівнянні з аналогічним періодом 2006 р. збільшилася на 57,6 млн. дол.

Зауважимо принагідно, що динаміка зовнішньої торгівлі Дніпропетровщини з Німеччиною в останні роки характеризується значним перевищенням (у 1,5 рази) обсягів імпортованих товарів над експортними поставками вітчизняних виробників до Німеччини, що в принципі віддзеркалює загальні тенденції по Україні. Проте задля об'єктивності відзначимо, що зростання імпорту в нашій області спричинене переважно збільшенням інвестиційних товарів, а це в перспективі поряд з іншими інструментами та каталізаторами може стимулювати й експортні можливості. Іншими словами, нагальні потреби промислової модернізації, зокрема, щодо застосування якісно нових, сучасних технологій, опосередковано є факторами дисбалансу нашої торгівлі з німецькими партнерами.

Німеччина є традиційно важливим ринком збуту української металургійної та хімічної промисловості. За даними Дніпропетровської обласної адміністрації, основу експорту товарів до Німеччини у першому півріччі 2007 р. становила продукція металургійної промисловості – чорні метали (39,8% від загального обсягу експорту до Німеч-

чини) і вироби з них (37%), а також машинобудування – залізничні й трамвайні локомотиви, шляхове обладнання (10,4%). Чільне місце у товарній структурі експорту до Німеччини посідають: коштовне каміння та метали, деревина, шкіряна та хутрова сировина, полімерні матеріали, пластмаси та каучук, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, мінеральні та готові харчові продукти тощо. Серед підприємств та організацій Дніпропетровської області найбільшими експортерами до Німеччини у 2006 р. були: ВАТ «Нікопольський завод феросплавів», ВАТ «Нижньодніпровський трубопрокатний завод», ВАТ «Павлоградвугілля», ЗАТ «Нікопольський завод нержавіючих труб», ВАТ «Дніпропетровський трубний завод», Корпорація НВІГ «Інтерпайп», ЗАТ «Швейно-торговельна фірма «Дніпро», Державне зовнішньоекономічне підприємство «Укркольорпром», ВАТ «Новомосковський трубний завод», ВАТ «Міттал Стіл Кривий Ріг» та ін.

З іншого боку, ФРН залишається найбільшим постачальником високотехнологічної продукції та обладнання у Дніпропетровську область, імпортуючи сюди товари машинобудівної та хімічної промисловості, полімерні матеріали, пластмаси, транспортні засоби, коштовності, вироби з каменю, гіпсу, цементу, кераміки, скла, головні убори, взуття, парасольки, текстиль, мінеральні та готові харчові продукти, жири, олії, живі тварини та ін. Головними імпортерами німецької продукції виступають такі підприємства регіону, як: ТОВ «Вента Лтд», ВАТ «Новомосковський трубний завод», ТОВ «Проктер енд Гембл Манюфекчурінг Україна», ТОВ «Бадм», ТОВ «Вініл», ЗАТ «Едем», ТОВ «Тамфолд», ДП «Дніпропетровський науково-виробничий комплекс «Електровозобудування», ТОВ «Піролюзит», ТОВ «Ольвія Бета».

Німеччина – одна з провідних країн-інвесторів до Дніпропетровщини. Досить сказати, що станом на 1 липня 2007 р. інвестиції від суб'єктів господарювання Німеччини в економіку області склали 728,7 млн. дол. США, або 30,7% загального обсягу отриманих інвестицій. За даними обласного управління статистики, в регіоні працюють 45 підприємств та організацій з німецьким капіталом. Один з найбільш масштабних проектів тут – пуск першого в Україні акумуляторного заводу, здійснений в рамках спільного українсько-німецького підприємства «Іста-Центр».

Серед інших напрямків співпраці підприємств області з німецькими інвесторами відзначимо такі: технічне обслуговування автомобілів (ТОВ «Суз»); оптова торгівля паливом (ЗАТ «Фіаніт»); підбір та

забезпечення персоналом (ТОВ «МТМ»); послуги для юридичних осіб («Петро Карбо Хем»); виробництво хімічної продукції (ТОВ «Фосфат»); шиття одягу (ТОВ «Ердом») та ін. Завдяки залученню німецьких інвестицій на Дніпропетровщині було відкрито 3 центри оптової торгівлі «Метро» у містах Дніпропетровську, Кривому Розі та Дніпропетровському районі. Плідне співробітництво німецьких та українських компаній відбувається в агропромисловому секторі, зокрема, німецька фірма «Хорш» здійснює постачання сучасних сільськогосподарських агрегатів (сівалок і культиваторів) для корпорації «Агро-Союз».

Результативність українсько-німецької економічної взаємодії позначається і в будівельній галузі. Так, інвестиційні надходження від німецьких партнерів сприяли створенню ЗАТ «Радегаст» і ТОВ «Техсервіс», які спеціалізуються на будівництві й оптовій торгівлі будівельними матеріалами відповідно; з Німеччиною співпрацюють цементні заводи ВАТ «Кривий Ріг-Цемент» та ВАТ «Дніпроцемент» (з 2006 р. останній входить до складу ВАТ «Кривий Ріг-Цемент»). Переважно на іноземні капітали тут було здійснено технічне переоснащення, що дозволило помітно збільшити обсяги виробництва цементу. Приміром, тільки на виробничих потужностях «Дніпроцементу» вони зросли з 384 тис. тонн у 2002 р. до 571 тис. тонн у 2006 р.

Перспективними напрямками економічного та інвестиційного партнерства між підприємствами регіону і німецькими компаніями є реалізація проектів у сферах фармацевтичного виробництва, машинобудування, транспорту, зв'язку та ін. з використанням сучасних технологій, залученням фахівців провідних німецьких фірм. Велике значення для розвитку та поглиблення українсько-німецького співробітництва має діяльність двосторонніх міжурядових комісій з питань торговельно-економічної та науково-технічної співпраці, робота економічних форумів, виставок, презентацій тощо.

Яскравим підтвердженням інтенсифікації партнерських торговельно-економічних зв'язків Дніпропетровщини з німецькими бізнесменами стало налагодження швидкого транспортного сполучення між двома країнами. Насамперед це знайшло своє відображення у спільних проектах щодо здійснення нових авіарейсів до Німеччини. У жовтні 2005 р., наприклад, німецька авіакомпанія «Люфтганза» відкрила новий рейс за маршрутом Дніпропетровськ – Франкфурт, запровадивши у такий спосіб пряме сполучення з великим бізнесовим містом Німеччини. У 2006 р. перелік міжнародних рейсів ВАТ «Авіакомпанія «Дніпроавіа» поповнився ще одним напрямком. Відтоді тричі на

тиждень відбуваються рейси з Дніпропетровського аеропорту до Берліна і у зворотному напрямку.

Говорячи про зовнішньоекономічне партнерство підприємств області з німецькими компаніями, слід звернути увагу ще на один його аспект, а саме: можливість отримання українськими бізнесменами сучасних економічних знань та навичок менеджменту в інтересах модернізації підвищення ефективності діяльності власних виробництв та організацій. І це теж не випадково, зважаючи, що невід'ємними складниками співробітництва є обмін досвідом, науково-технічними досягненнями, кваліфікованими спеціалістами тощо. Принагідно відзначимо, що уряд Німеччини запровадив чимало програм консультативної допомоги, особливо щодо підготовки та перепідготовки кадрів. Важливе значення, зокрема, мало підписання під час IV політичної консультації на вищому рівні (грудень 2001 р.) спільної заяви урядів України та ФРН щодо підтримки Програми заходів із перепідготовки управлінських кадрів для сфери підприємництва в Україні.

З метою поглиблення співробітництва з німецькими партнерами на Дніпропетровщині досить широко практикуються обміни науково-технічною інформацією у найважливіших сферах економіки, поїздки представників наших ділових кіл, викладачів і студентів економічних спеціальностей до Німеччини задля вивчення і засвоєння передового досвіду підготовки менеджерів світового рівня, впровадження новітніх технологій на виробництві і т.п. У вищих навчальних закладах краю (ДНУ, НГУ, НМАУ та ін.) постійно проводяться науково-практичні конференції, де комплексно розглядаються проблеми політико-економічних зв'язків України та Німеччини, виявляються суперечливі, стримуючі чинники, визначаються перспективи подальшої взаємодії та використання інтелектуального потенціалу двох країн.

Показово, що одним з найбільш ефективних методів організації взаемокорисного українсько-німецького економічного партнерства є встановлення прямих контактів між підприємствами та окремими регіонами. Тому значну увагу бізнесмени і влада Дніпропетровщини приділяють розвитку саме міжрегіонального співробітництва. Традиційно міцні економічні стосунки вона має з Баварією, Саксонією, Бранденбургом. За роки української незалежності Дніпропетровська облдержадміністрація уклала низку економічних угод з федеральними землями ФРН, які певною мірою сприяють економічному розвитку регіону, дозволяють створювати нові робочі місця тощо. Ось лише деякі з них: спільна заява про економічне співробітництво із Землею Бранденбург (1993 р.); протоколи намірів щодо утворення і діяльнос-

ті спільного підприємства із Землею Саарланд (1994 р.) та регіонального співробітництва з Північною Рейн-Вестфалією (1996 р.); домовленість про співробітництво із Спілкою сприяння економіки при Міністерстві економіки м.Гамбург (2007 р.): Важливим кроком для українських підприємців на шляху не лише німецького, але і європейського ринку стала угода від 17 червня 2004 р. Товариства технічного нагляду Тюф Норд Група з Дніпропетровською Спілкою промисловців та підприємців і Дніпропетровською Торгово-промисловою палатою про співробітництво для підвищення якості та сертифікації продукції підприємств нашого регіону.

Для залучення у наш край нових німецьких капіталів регіональна бізнес-еліта спільно з облдержадміністрацією здійснюють спроби щодо проведення потужних рекламних акцій у Німеччині. Підприємці обох країн позитивно оцінюють економічні форуми, що періодично відбуваються в Україні та Німеччині. Так, у листопаді 2001 р. спільно з Товариством «БАО Берлін» та Торгово-промисловою палатою м.Берліна в столиці Німеччини проведено День економіки України, учасниками якого вперше були і представники бізнесу та органів виконавчої влади Дніпропетровщини. Результатом форуму стали певні домовленості щодо співробітництва у будівельній галузі, досягнуті між українськими та німецькими підприємствами. У наступному, 2002 р., відбулася презентація Дніпропетровської області на німецько-українському економічному форумі «Міжрегіональна кооперація землі Саксонія-Ангальт з Україною: потенціал, шанси, ризики» в м.Магдебург, де було відзначено високий економічний (зокрема, інвестиційний) потенціал нашого краю, його місце і значення у регіональному розподілі праці в Україні, взаємозв'язки з підприємствами Німеччини.

Представники влади та бізнесу Дніпропетровщини протягом кількох останніх років є постійними учасниками престижних міжнародних виставок «Hannover Messe». У 2005 р., наприклад, на цій виставці на регіональному стенді області було представлено інформаційно-презентаційну продукцію понад 70 підприємств. Представникам земель Німеччини були передані їх інвестиційні пропозиції та інші інформаційні матеріали. Під час участі нашої делегації на чолі з губернатором Н.М.Дєєвою у міжнародній виставці «Hannover Messe-2007» було підписано Протокол про наміри щодо розвитку дружби та співпраці з Землею Саарланд, досягнуто домовленості про організацію візиту ділової делегації Дніпропетровської області до м.Саарбрюкен, проведення коопераційної біржі та участі у Днях економіки України.

Підготовка до здійснення вказаних заходів перебуває під особистим контролем голови облдержадміністрації, що свідчить про стратегічний характер економічних відносин з Німеччиною.

Таким чином, завдяки налагодженню динамічних і плідних економічних зв'язків між Україною та Німеччиною, дієвій підтримці місцевих органів влади Дніпропетровщина виступає активним суб'єктом українсько-німецького економічного співробітництва, використовуючи його, як і свої потужні промислово-сировинні, аграрні та бізнесові можливості передусім в інтересах розбудови власного народного господарства, власного інноваційного розвитку. І це цілком виправданий, сучасний підхід, заснований на давно апробованій у світі моделі рівноправного, взаємовигідного партнерства країн, окремих регіонів, підприємств, організацій чи установ. У даному контексті й ми, судячи з усього, на вірному шляху.

Натомість хотілося б бодай пунктирно позначити і привернути увагу фахівців, бізнесменів, властей до деяких проблемних ділянок українсько-німецької економічної співпраці. Насамперед це – нагальна потреба у покращенні інвестиційного клімату в Україні. Для цього вітчизняні підприємці і влада спільними зусиллями мають подолати серйозні перешкоди у вигляді недостатньо чіткої і нестабільної законодавчої бази (особливо щодо реєстрації та розвитку підприємств малого та середнього бізнесу), невирішеність питань про землю, суперечностей у податковій політиці і т. ін. Наразі слід подбати і про суттєве збільшення експорту готових виробів наших підприємств.

Останнє, безумовно, передбачає пошуки нових форм і методів роботи, виявлення нових ніш на німецькому ринку. Проте в умовах жорсткої конкуренції закріпитися на цьому ринку можна лише шляхом напруженої, повсякденної праці всіх без винятку учасників виробничого процесу – від генерального директора до робітника чи оператора конкретної ланки, за рахунок активізації маркетингових зусиль суб'єктів зовнішньоторговельної діяльності, чіткої організації роботи щодо забезпечення експорту та підвищення якості продукції, оптимізації цін на неї. На наш погляд, українські експортери у своїй діяльності мають активно використовувати певні конкурентні переваги, такі, скажімо, як: кваліфіковані кадри, високий науково-технологічний рівень, низькі виробничі витрати, вигідне географічне розташування тощо.

З іншого боку, наявність зазначених проблемних ситуацій якраз і свідчить про те, що ми маємо ще великий, недостатньо задіяний потенціал для розвитку регіонального і загальнонаціонального еконо-

мічного партнерства з Німеччиною та її окремими землями. Відтак, центральним і місцевим органам влади різних рівнів варто було б щонайперше чіткіше визначитися з перспективними і пріоритетними напрямками зовнішньоекономічної співпраці з ФРН. Для Дніпропетровського регіону такими напрямками інноваційної діяльності за участю німецької сторони могли б бути: машинобудування та приладобудування; розвиток високоякісної металургії; модернізація електростанцій, новітні ресурсозберігаючі технології та відновлювальні джерела енергії; удосконалення хімічних технологій, впровадження виробництва нових матеріалів, розвиток біотехнологій; високотехнологічний розвиток сільського господарства і переробної промисловості. У сфері малого бізнесу регіональним властям та й самим бізнесменам слід було б подбати про розвиток мережі бізнес-центрів, реалізацію програм мікрокредитування малих підприємств небанківськими фінансовими установами, про їх фінансово-кредитну підтримку на державному рівні тощо.

Ясна річ, вказаними пропозиціями зовсім не вичерпуються сутнісні характеристики досліджуваного явища, а ми аж ніяк не претендуємо на вираження істини, так би мовити, в останній інстанції. Це лише наші припущення та бачення, що впливають з аналізу досить об'ємної фактологічної і статистичної інформації. Тим не менш ризикнемо стверджувати, що саме перелічені напрямки могли б стати нашими основоположними орієнтирами у зовнішньоекономічній діяльності з іноземними партнерами (в тому числі німецькими) на найближчу перспективу і водночас каталізаторами більш енергійної взаємодії українських підприємств з органами влади в питаннях міжнародної інтеграції, у справі економічного відродження Дніпропетровщини і України в цілому.

Надійшла до редколегії 25.09.2007